

Hukuk Tarihi Açısından Hüseyin Namık Orkun ve Fasikülleri

Salıha OKUR GÜMRÜKÇÜOĞLU*

Giriş

Hüseyin Namık Orkun, dil bilimcisi ve tarihçi olarak ilim dünyasına büyük katkıları olmuş, bir çok aydın yetiştirmiş önemli bir şahsiyettir. Çeşitli konularda kaleme aldığı dört yüzden fazla makalesi ve yirmiden fazla telif eseri olan Orkun'un hiç şüphesiz en önemli kitabı, Türk Tarihine ışık tutan *Eski Türk Yazıtları* adlı eseridir. Dört cilt halinde basılan bu eser, Türklerin ilk yazılı belgelerinin transkripsiyon ve tercümelerini içermesi bakımından büyük bir önemi haizdir. Zira söz konusu yazıtlar, tarihte birçok konunun aydınlığa kavuşmasına yardımcı olmuş ve eski Türklerin gerek sosyal hayatları, gerekse hukukî uygulamaları hakkında bilim adamlarına ilham kaynağı olmuştur.

Bu çalışmada Hüseyin Namık Orkun'un eserleri hukuk tarihi açısından incelenmiş ve özellikle Orhun Âbideleri esas alınarak Eski Türklerin hukukî ve sosyal yapıları açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

Hayatı

1902 yılında İstanbul'da doğan Hüseyin Namık Orkun, dil bilimcisi ve tarihçi olarak vasıflandırılır. İlmîyeden Mehmet Hayri Efendi'nin oğlu olan Hüseyin Namık, orta öğrenimini Nişantaşı Sultanisi'nde tamamlamış, yüksek öğrenimini ise iki farklı fakülteyi bitirmek suretiyle tamamlamıştır. Bunlardan biri İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, bir diğeri ise Budapeşte Üniversitesi Felsefe Bölümüdür. 1930 yılında Türkiye'ye dönerek Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde, Polis Koleji'nde, Devlet Konservatuvarı ve Tıp Fakültesi'nde uzun yıllar Türk Tarihi ve İnkılap dersleri vermiştir. Türk dili ve tarihi, Orhun kitâbeleri ve Türk kültürü üzerinde araştırmalar yapan Orkun, 1944'te Irkçılık ve Turancılık yaptığı gerekçesiyle tutuklanmış ve bir müddet Sansaryan Hanı'ndaki hücrelerde ve Tophane'deki Sıkıyönetim Hapishanesi'nde yattıktan sonra beraat etmiştir.¹

* Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Doktora öğrencisi.

¹ *Türk Ansiklopedisi*, c. XXVI, Ankara, 1977, s. 5.

Hakimiyet-i Milliye ve *Kudret* gibi günlük gazetelerde; *Türk Yurdu*, *Ülkü*, *Millet*, *Çığır*, *Kopuz*, *Türklük*, *Bozkurt*, *Çınaraltı*, *Gurbet*, *Özdeyiş*, *Kürşad* ve *Varlık* gibi dergilerde eski Türk efsaneleri, eski Türk destanları, Türk boyları ve özellikle Oğuz boyları hakkında birçok araştırma yazısı kaleme almıştır. Orkun'un, ayrıca Türklük ve Türkçülük ile ilgili fikir ve kitap tanıtım yazıları mevcuttur.²

Hapishaneden çıktıktan sonra eski sağlığına kavuşamayan Orkun, 23 Mart 1956 Cuma günü dünyaya gözlerini kapamıştır.³ Vefatından sonra Necdet Sançar, Orkun'un eser ve makalelerinin isimlerini "Hüseyin Namık Orkun'un Kitapları, Makaleleri ve Hakkında Yazılanlar" başlığı altında *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni'*nde yayımlamıştır. Ayrıca hakkında yazılan makaleleri bir araya toplayan Ziyaeddin Babakurban imzalı *Sevenlerin Kalemîyle Hüseyin Namık Orkun* [1962] adlı bir kitap da mevcuttur.

Eserleri

Kitap ve Fasikülleri

1. Eski Türk Yazıtları [İstanbul, 1936-1941]

Yazarın, hukuk tarihi açısından en önemli eseri hiç şüphesiz *Eski Türk Yazıtları'dır*. Orhun alfabesi ile yazılmış yazıtları bir araya toplayan bu eser, Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanmış ve yine bu kurum tarafından yayımlanmıştır. Eser dört cilt olarak basılmıştır. Ciltlere göre, eserin muhtevası aşağıda gösterilmiştir:

Birinci Cilt: Yazarın bir "Önsöz"ü ve "Giriş"i ile başlayan bu cilt Kül Tegin, Bilge Kağan, Tonyukuk, Ongin, İhe Hüşotü, Suci ve Şine Usu yazıtlarını içermektedir. Kitapta yazıtların, Orhun alfabesi ile olan orijinal metinleri ile birlikte transkripsiyonu ve günümüz Türkçe'sine yapılmış tercümeleleri de verilmiştir. Bu ciltte yazıtların buldukları yerleri gösteren harita ve resimler de vardır. Eser iii+189 sayfadır.

Bilindiği üzere Orhun kitâbeleri Göktürk devletinden⁴ kalma, VII. asra ait, tarihi belli en eski taş kitâbelerdir.⁵ Türk adının geçtiği ilk Türkçe metin özelliğine sahip olan bu önemli tarihî vesikalarda; Türk devlet adamlarının milletine hesap vermesi, halkın vazifeleri, Türk medeniyetinin ve kültürünün esasları ve Türk töresi ayrıca Türk askerlik biçiminin esasları bulunmaktadır.⁶

Kül Tegin Âbidesi, Bilge Kağan tarafından 732'de diktirilmiştir. Piramit biçiminde olan bu âbide 3.75 m yüksekliğinde ve kaplumbağa şeklinde oyuk bir kaide taşına oturtulmuştur. Âbidede Bilge Kağan, kağan olmasında ve devletin güçlenmesinde birinci derecede rol oynamış bulunan kardeşi Kül Tegin'e karşı duyduğu minnet duygu-

2 Ziyaeddin Babakurban, *Sevenlerin Kalemîyle Hüseyin Namık Orkun*, 1962, s. 18.

3 Fethi Tevetoğlu, "Ocağımızın Değerli Evlatlarından Prof. Dr. Hüseyin Namık Orkun", *Türk Yurdu*, 1987, c. VIII, sy. 7, s. 39.

4 Göktürklerin 542 yılı öncesinde Altay dağlarının güney eteklerinde yaşamış oldukları ve Hunların kuzey boylarından geldikleri bilinmektedir. Daha geniş bilgi için bkz.: Ahmet Taşgöl, "Göktürkler", *Türkler*, c. II, 2002, s. 15.

5 *Türk Ansiklopedisi*, c. XXV, 1977, s. 487.

6 Muharrem Ergin, "Önsöz", *Orhun Abideleri*, İstanbul, 2000, s. 14.

larını ifade etmiştir. Bilge Kağan, eserin hazırlanmasına bizzat nezaret etmiştir. Âbidenin doğu cephesinin üstünde kağanın işareti vardır. Batı cephesi büyük bir Çince kitabe ile kaplıdır. Diğer üç cephesi Türkçe kitabelerle doludur.⁷

Kül Tegin kitabesinde Göktürklerin istiklallerini kazanışları ve kaybedişleri konu edilmiş, bir milletin bağımsızlığı kaybetmesinin adeta ölüm olduğu, kazanmasının ise yeniden diriliş olduğu ifade edilmiştir.⁸ Yine Orhun yazıtlarına göre istiklali kaybetmek Türk milleti için birtakım sonuçlar getiriyordu. Mesela ilsizleşmek⁹ diye tabir edilen devleti kaybetmekle kadınların cariyeye olacağı [küng etmiş],¹⁰ erkeklerin kul olacağı [kul admış] ve Türk töresinin bırakılacağı [Türk törüsün içgünmüş] ve Türk beylerinin Türk adını bırakacağı ifade edilmiştir.¹¹ Âbidede Çin devletinin siyasi entrikalarından da bahsedilmekte ve bu hileli davranışların kardeşleri birbirlerine düşürdüğü belirtilirken şu ifadeler kullanılmaktadır: “Beyleri , milleti ahenksiz olduğu için, Çin milleti hilekâr ve sahtekâr olduğu için, aldatıcı olduğu için, küçük kardeş ve büyük kardeşi birbirine düşürdüğü için, bey ve milleti karşılıklı çekiştirdiği için, Türk milleti il yaptığı ilini elden çıkarmış, kağan yaptığı kağanını kaybedivermiş.”¹² Ayrıca Türk beylerine çeşitli kıymetli hediyeler vererek kendi taraflarına çekmeye çalıştıkları da âbide de yer almaktadır. “Altını, gümüşü, ipeği, ipekliği sıkıntısız öylece veriyor. Çin milletinin sözü tatlı, ipek kumaşı yumuşak imiş. Tatlı sözle, yumuşak ipek kumaşla aldatıp uzak milleti öylece yakınlaştırmış. Yaklaştırıp konduktan sonra, kötü şeyleri o zaman düşünürmüş. İyi bilgili insanı, iyi cesur insanı yürütmezmiş. Bir insan yanılrsa, kabilesi, milleti, akrabasına kadar barındırmazmış. Tatlı sözüne, yumuşak ipek kumaşına aldandı çok çok, Türk milleti, öldün; Türk milleti öleceksin.”¹³

Kitâbenin Çince kısmında ise bambaşka bir düşünüş tarzı ve üslup vardır. Burada Türk-Çin dostluğundan bahsedilmekte, Türk imparatorluğu ve Kül Tegin methedilmekte ve tanıtılmaktadır. Kitabede “Şu geniş göklerin kaplamadığı ve siyanet etmediği hiçbir şey yoktur. Gök ve insan hem ahenk oldukları bütün kainat büyük bir kül teşkil eder; bu küllün esası ulvi ve suflî olarak iki uzva ayrıldığı gibi, insanlar da bu sebepten ileri gelen prenslere veya hükümdarlara ayrılırlar [veya biz onları böylece kendilerine mahsus mevkilerde buluruz]. Filhakika bu ileri gelen prensler yukarıda zikrolunan iki uzvun irsen intikal etmiş olan neticeleridir.” ifadelerine yer verilmiştir. Ayrıca kitabede Türk kağanlarının Çin hükümdarlarına olan güvensizlikleri de yer alır: “Sen benden şüphe etme, ben de sana ihanet etmeyeyim. Başka tarzda hudutların tecavüzden masun kalmasına nasıl imkan olabilirdi?” Kitabe Kül Tegin'e methiyeden sonra şu sözlerle nihayet bulur: “Bu sebeplerdir ki gelecek, hadsiz hesapsız nesillerin dimağla-

7 *Türk Ansiklopedisi*, c. XXV, Ankara, 1977, s. 487.

8 Kül Tegin Abidesinde istiklal ile ilgili satırlar: Doğu cephesi, 7, 8, 9, 10, 22; güney cephesi, 6. Bkz.: Hüseyin Namık Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, c. I, Ankara, 1938, s. 32-34, 39; Ergin, *a.g.e.*, s. 3-31.

9 Kitâbelerde geçen “il” kelimesi devleti ifade etmektedir.

10 “Hanımlık kız evladını cariyeye kıldı” [Kül Tegin, doğu cephesi, 7] ibaresinde kadınların toplum nazarında yüksek bir mevkide olduğu ve cariyeye durumuna düşmesinin çok utanç ve acı verici bir durum olması o dönemde kadına verilen değeri anlamak için yeterlidir.

11 Kül Tegin, Doğu cephesi, 7, 8, 9 [Orkun, *a.g.e.*, c. I, s. 32-33; Ergin, *a.g.e.*, s. 11].

12 Kül Tegin, Doğu cephesi, 6 [Orkun, *a.g.e.*, c. I, s. 31; Ergin, *a.g.e.*, s. 11].

13 Kül Tegin, Güney cephesi, 5 [Orkun, *a.g.e.*, c. I, s. 24-25; Ergin, *a.g.e.*, s. 5]

rında, onların müşterek muvaffakiyetlerinin şâşası her gün yeniden canlansın diye, uzakta ve yakında bulunan herkesin bunu öğrenmesi için, bilhassa muhteşem bir yazıt diktik” ve “Böyle adamların ebediyyen pâyidar olacaklarının muhakkak olmadığını kim söyleyebilir? Uğurlu haberleri ebediyyen ilan için şimdi dağ gibi yüksek bir yazıt dikilmiştir.”¹⁴

Bilge Kağan'ın oğlu tarafından 732'de dikilen *Bilge Kağan Âbidesi*, Kül Tegin âbidesine yakın bir yerde bulunmuştur. Âbide şekli ve tertibi bakımından tamamen birincisine benzemektedir. Doğu Göktürk dönemine ait olan Kül Tegin ve Bilge Kağan âbideleri konu bakımından birbirlerini tamamlarlar. Bilge Kağan devlet reisi olması nedeniyle milletine, devletin kuruluş günlerindeki güçlükleri hatırlatmakta, devletin kuruluşunda halkın ve devlet adamlarının çabasını ortaya koymaktadır. Her iki yazıt da Yollug Tigin tarafından yazılmıştır. Bu âbidede ayrıca Kül Tegin'in ölümünden sonraki olayların da ilave edildiği görülmektedir. Bilge Kağan âbidesi hem devrilmiş, hem de parçalanmıştır. Bu yüzden bu âbidede silinti ve tahribat daha fazladır.¹⁵

Âbide incelendiğinde hükümdarın [Kağanın] en önemli özelliğinin millete bakıp gözetmek, doyurmak, boyları birarada tutmak ve düşmanlara karşı korumak olduğu göze çarpmaktadır. Şu sözler bunun en açık göstergesidir:“(…) Milletin adı sanı yok olmasın diye Türk milleti için gece uyuyamadım, gündüz oturmam. (...) Tanrı buyurduğu için, devletim kismetim var olduğu için, ölecek milleti diriltip besledim. Çıplak milleti elbiseli kıldım. Fakir milleti zengin kıldım. Az milleti çok kıldım. Değerli ilidenden, değerli kağanlıdan daha iyi kıldım. Dört taraftaki milleti hep tabi kıldım, düşmansız kıldım.”¹⁶ Yine kağanların en önemli özelliği bu payenin kişiye Tanrı tarafından verilmesiydi. Bu durum şu satırlarla ifade edilir:“(…) Annem hatunu yükselten Tanrı, il veren Tanrı, Türk milletinin adı sanı yok olmasın diye, kendimi o Tanrı kağan oturttu tabi.”¹⁷ Göktürklerde siyasi iktidar *kut* tabiri ile ifade ediliyordu. Milleti için gece gündüz çalışmayan kağan, milletine karşı vazifelerini yerine getiremediği için, *kut*unun Tanrı tarafından geri alındığı gerekçesiyle iktidardan düşürülürdü.¹⁸

Kaynaklar incelendiğinde eski Türklerde kadının toplum içerisinde etkin bir role sahip olduğu göze çarpar.¹⁹ Nitekim Kül Tegin âbidesinde olduğu gibi bu âbide de kadının toplum içerisindeki yeri şu sözlerle ortaya çıkmaktadır:“Türk Tanrısı (...) annem İlbilge Hatunu göğün tepesinden tutup yukarı kaldırmıştır.”²⁰ Bu ifadede Bilge Kağan, annesini adeta bir tanrıçaya benzeterek ona olan hayranlığını ifade etmiştir. Yine kaynaklara göre o dönemde hükümdarın eşi”hatun”, “uluğ hatun” veya “yin-çü” ünvanını taşırdı. Hatunlar da, Hükümdar gibi devlet yönetiminde söz sahibi idiler. Aynı otağları ve “buyruk”ları [bakanları] vardı. Törenlerde hükümdarın yanında yer alırlar, devlet meclisine katılırlar, elçiler gönderir elçiler kabul ederlerdi.²¹

14 Orkun, a.g.e., s. 81-84.

15 *Türk Ansiklopedisi*, c. XXV, Ankara 1977, s. 489.

16 Bilge Kağan, Doğu cephesi, 22-24 [Ergin, a.g.e., s. 43]

17 Bilge Kağan, Doğu cephesi, 21 [Ergin, a.g.e., s. 43]

18 Taşağıl, a.g.m., s. 39; Salim Koca, “Eski Türklerde Devlet Geleneği ve Teşkilatı”, *Genel Türk Tarihi*, c. II, Ankara 2002, s. 318.

19 Sadri Maksudi Arsal, “Eski Türklerin Hususi Hukuku1”, *Türkler*, c. III, Ankara 2002, s. 92.

20 Bilge Kağan, Doğu cephesi 10; 21 [Ergin, a.g.e., s. 37; 43].

21 Koca, a.g.m., s. 325.

Bilindiği üzere Türk toplumlarında gerek kamu, gerekse özel hukukla ilgili tüm kanunlara töre [törü] adı verilmekte idi. Fakat söz konusu töre, hiçbir zaman yazılı bir metin halinde olmamıştır.²² Bununla birlikte Çin kaynaklarından edinilen bilgilere göre Göktürk ülkesinde uygulanan cezaları şöyle sıralamak mümkündür: Zina yapan evlilere, adam öldürene, soygun yapana, bağı at çalana idam cezası uygulanırdı. Genç kızları aldatanlar ağır bir şekilde mal ile tazminat ödemek zorunda bırakıldıktan sonra, o kızla mutlaka evlenmesi gerekirdi. Adam yaralayanlar, yaranın derecesine göre mal ödemek suretiyle tazmin ederlerdi. At ve koyun çalanlar on katından fazlasını ödemeye mahkum edilir, diğer hafif suçlar on günü geçmemek şartıyla cezalandırılırdı. Ayrıca vatana ihanet ve ordudan kaçanlar da ölüme mahkum edilirdi.²³

Âbidelerde töre kelimesi 11 yerde geçmektedir; bunun altısında da il [devlet] terimiyle birlikte kullanılmaktadır. Diğer beş yerde de, il ile alakası açıkça belli edilmiştir. Bu durum da töreyle kanunun birbirine ne kadar bağı olduğunu bir göstergesidir. Başka bir ifade ile devletin varlığı ile törenin varlığı sıkı sıkıya birbirine bağlıdır. Konuyla ilgili kitabelerde şu cümleler bulunmaktadır: "Devleti ellerine alıp töreyi tesis ettiler", "Ey Türk bodunu [milleti] devletini töreni kim bozabilir?", "Kazandığımız devlet ve töremiz öyle idi", "Devletin töresini terk etmiş", "O [ilteriş], atalarının töresine göre bodunu teşkilatlandırdı..."²⁴ İfadelerden de anlaşıldığına göre, hükümdarın töreyi tesis etme selahiyeti vardır. Zira tahta geçen her Türk hükümdarının ilk icraatı, atalarından kalan töreyi düzenlemek ve yürürlüğe koymak olmuştur.²⁵

Eski Türklerde töre hükümlerinde birtakım değişikliklere gidilebilirdi. Ancak törenin bazı hükümleri kesinlikle değişmezdi. Bunlar könilik [adalet], uzluk [iyilik, fayda], tüzlük [eşitlik] ve kişilik [insanlık] idi.²⁶

Tonyukuk Âbidesi, aynı bölgede Ulan Bator şehrinin 66 km. güneydoğusundaki Bain-Tsokto adı verilen yere dikilmiştir. Kimin tarafından ve ne zaman dikildiği kesin olarak bilinmemektedir. Yazıtın 58. satırında Tonyukuk'un emriyle dikildiği yazılıdır. Bu durumda Tonyukuk hayattayken dikildiği kabul edilebilir. Tezminatı diğer iki kitabelerdeki gibi sanatkârane değildir.²⁷

Göktürk Devlet'inde yüksek devlet mahkemesine yargu adı verilmekteydi. Yine kaynaklara göre bir adliye [könilik] müessesesinin de olduğu anlaşılmaktadır. Yarguların vazifeleri töreyi ve örfü uygulamaktı. Kaynaklarda Tonyukuk'un mahkeme başkanlığı yani yarganlık yaptığı belirtilmektedir. O dönem hükümdarlar da yarganlık yaparlardı.²⁸

Buraya kadar zikri geçen yazıtlara toplu olarak *Orhun Âbideleri* denmektedir. Her üç yazıtın içeriği hakkında kısaca bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Bunun yanında söz

22 Koca, a.g.m., s. 329.

23 Sadri Maksudi Arsal, *Türk Tarihi ve Hukuk*, İstanbul 1947, s. 261; Taşağıl, a.g.m., s. 41-42.

24 Bilge Kağan, doğu cephesi, 4, 18 vb.; ayrıca Kül Tegin doğu cephesi 2, 3, 22 vb. [Ergin, a.g.e., s. 33, 41; 9-17; Orkun, a.g.e., s. 29-30, 39]

25 Bilge Kağan, Doğü cephesi, 36 [Ergin, a.g.e., s. 49]

26 Taşağıl, a.g.m., s. 39.

27 Wilhelm Thomsen, "Moğolistan'daki Eski Türkçe Kitabeler", *Türkler*, c. III, s. 721.

28 Taşağıl, a.g.m., s. 41.

konusu âbideler hakkında genel bir değerlendirme yapılacak olursa şunları söylemek mümkündür: Âbidelerde en fazla vurgu, Çin medeniyetinin tesirleri karşısında göçebe olan Türk toplumunun kendini muhafaza edip birliğini koruması gerekliliğine üzerine yapılmıştır. Bu koruma da muayyen bir yere, Ötüken ormanına yerleşip buradan devleti idare etme biçiminde olmalıdır. Bu düşünce kitabede şu sözlerle ifade edilir: “Güneyde Çogay ormanına, Töğöldün ovasına konayım dersen, Türk milleti, öleceksin. Orda kötü kişi şöyle öğretiyormuş: Uzak ise kötü mal verir, yakın ise iyi mal verir diyip öyle öğretiyormuş. Bilgi bilmez kişi o sözü alıp, yakına gidip, çok insan, öldün. O yere doğru gidersen, Türk milleti öleceksin. Ötüken yerinde oturup kervan, kafil e gönderirsen hiçbir sıkıntı yoktur. Ötüken ormanında oturursan ebediyen il tutarak oturacaksın.” Bu sebeple âbidelerde Ötüken ormanının ayrı bir ehemmiyeti vardır. Zira Eski Türklerde devletin bekâsı her şeyin üzerinde bir mefhumdur. Onlara göre “Ötüken” kutsaldır ve Tanrı tarafından korunmaktadır.

Hakan “Ötüken” ormanında ikamet eder ve yardımcıları da ona tabi olurdu.²⁹ Yeni bir devlet kurulurken, kurucular kendilerini törenle başında bulunduğu topluluğun hükümdarı ilan edip, kağan unvanını alır ve Ötüken’de tahta geçerlerdi. Bu tören aynı zamanda, yeni hükümdarın iktidarını halkına tanıtmayı ve onaylatması anlamına geliyordu.³⁰

Türklerde devletin kurucusuna [hükümdara] büyük önem verilmiş ve bilge olması, cesaretli olması ve adil olması gerektiği vurgulanmıştır. Orhun Âbidelerinde bu durum şu cümlelerle ifade edilmiştir:“(…) bilgili kağan imiş, cesur kağan imiş. Buyruklu yine bilgili imiş tabi, cesur imiş tabi. Beyleri de, milleti de doğru imiş.”³¹ Kitâbede geçen bey kelimesi ise hükümdarın yardımcılara verilen ismi ifade etmektedir.³²

Âbidelerde birtakım unvanlara da rastlamak mümkündür. Örneğin Yabgu unvanı³³ Türk devletlerinde Hükümdar’dan [Han’dan] sonra gelen en yüksek mevkidir ve ancak hükümdarın kardeşlerinden yaşı en büyük olana verilir. Yabgu’dan sonra en yüksek unvan Şad’dır.³⁴ Bu daha geniş alanları idare eden valilere verilen isimdir. Büyük Türk devletlerinde iki Şad bulunurdu. Bunlardan biri devletin doğu kısmının genel valisi, diğeri ise batı kısmının genel valisi idi. Bir diğ er unvan ise Tudun’dur. Bu da valiye tekabül eden yüksek rütbeli memurlara verilen isimdir.³⁵

Kaynaklarda o dönem Türklerinin Şamanizm dinine bağlı oldukları belirtilmektedir. Bununla birlikte Orhun Âbideleri’nde söz konusu dinin ruhanilerinden “kam”lardan bahsolunmaması, toplum hayatında büyük rolü olan “kam”ların devlet idaresinde ve askerî alanda ağırlıklı bir rollerinin bulunmadığına dair bir gösterge olarak kabul edilebilir.³⁶

29 Taşağıl, a.g.m., s. 38.

30 Koca, a.g.m., s. 316.

31 Kül Tegin Âbidesi, Doğu cephesi, 3 [Orkun, a.g.e., s. 30; Ergin, a.g.e., s. 9].

32 Arsal, a.g.e., s. 273.

33 Kül Tegin, Doğu cephesi, 14; Bilge Kağan, Doğu cephesi, 12, 21 [Ergin, a.g.e., s. 13, 37 ve 43; Orkun, a.g.e., s. 35].

34 Kül Tegin, Doğu cephesi, 14, 27; Bilge Kağan, Doğu cephesi, 12, 21 [Ergin, a.g.e., s. 13, 19, 37 ve 43; Orkun, a.g.e., s. 35 ve 43].

35 Arsal, a.g.e., s. 275-276.

36 Arsal, a.g.e., s. 7.

Ongin Yazıtı, Ongin ırmağı boyunca, Manitu dağı yakınında Koşa-Tsaydam'ın 160 km. güneyinde bulunmuştur. Bu mezar taşı Bilge ve Kapağan Kağanların hizmetinde bulunan Alp-Eletmiş adlı bir kişiye aittir. Yazıt VIII. yüzyıla aittir.³⁷

İhe Hüşotu Yazıtı, Orta Moğolistan'da İhe Hüşotu denilen yerde bulunmuştur. Doğu Göktürk kağanlarına [Kutluğ, Kapağan, Bilge] hizmet etmiş Kuli-Çur adlı bir Türk beyi adına dikilmiştir. Yazıtta, Tarduşların başı olan Kuli-Çur'un Araplara, Çinlilere, Dokuz Oğuzlara, Tatabılara, Karluklara karşı yaptığı seferler hakkında bilgi verilir.³⁸

Hüseyin Namık Orkun'un eserinin birinci cildinde Suci Yazıtı,³⁹ Şine-Usu Yazıtı⁴⁰ hakkında da kısa bilgiler verilmiştir.

İkinci Cilt: Bu ciltte, Talas yazıtları ile taşlar, aynalar, paralar ve kağıt üzerine yazılmış el yazma metinler toplanmıştır. Buna ek olarak İhi-Hanın-Nor Yazıtı, Hoytu-Tamır Yazıtları, İhe Ashete Yazıtı, Bilge Han yazıtı ile bir Uygur yazıtının Çincelerinin tercümeleri bu ciltte yer almaktadır. Eser iv+214 sayfadır.

Üçüncü Cilt: Bu cilt Yenisey yazıtları hakkında bilgi veren bir yazıyla başlamaktadır. Sırasıyla metinlerin orijinalleri ve transkripsiyonlarıyla tercümeleri verilmiştir. Eser ayrıca ağaç üzerine yazılmış bazı yazıtları, Ongin ve Tonyukuk yazıtlarının fotokopilerini ve Sekel Türk eserleri içermektedir. Eser iv+316 sayfadır.

Yenisey Yazıtları, Yenisey Havzası civarında buldukları için bu isimle anılmaktadırlar. Söz konusu yazıtların Orhun Âbidelerinden önce M.S. VII. yy.'ın ortalarında yazılmış ve Kırgızlar'a ait olduğu tahmin edilmektedir. Kırgızlar o dönemde Yenisey ile İrtiş ırmağı arasındaki bölgede ikamet ediyorlardı.⁴¹

Yazıtlar yeknesak bir tarzda yazılmıştır ve genellikle ayrılık temasının işlendiği görülür. Yazıt sahibi kendi ağzından kısaca hal tercümesinden bahsetmekte ve yakınlarına doyamadığını kaydetmektedir. Özellikle ülkesinden, eşinden ve çocuklarından ayrılmanın acısı satırlara yansımıştır. Birkaç örnek verelim: "Kuyda prensesim, yaylada oğlum söyleye, sizlerime söyleye doymadım; ayrıldım. Halkım, arkadaşlarım söyleye; ayrıldım."⁴² "Kavmimden, halkımdan, arkadaşlarımdan ayrıldım; doymadım. Sizlerden, iyi eşimden ayrıldım."⁴³ "Yetmiş yaşıma erdim, yetmiş er öldürdüm. (...) Nüfuzlu eşim sizlerden ayrıldım, doymadım."⁴⁴

Tamamı mezar taşlarından ibaret olan bu yazıtların sayıları fazla ama metinleri çok kısırdır.⁴⁵ En uzununu 3.20 m. yüksekliğindeki Elegeş yazıtıdır.⁴⁶

37 Orkun, *a.g.e.*, c. I, s. 127

38 Orkun, *a.g.e.*, c. I, s. 135.

39 Kuzey Moğolistan'da Ar-Ashatu dağı, Dolon Huduk civarında Sucin-dava'da bulunan yazıt 11 satırdır. Orkun, *a.g.e.*, c. I, s. 115.

40 Kuzey Moğolistan'da Mogoitu ırmağı Şine-Usu gölü civarında bulunmuştur. VIII. asra ait bir yazıttır. Orkun, *a.g.e.*, c. I, s. 163.

41 Arsal, *a.g.e.*, s. 38.

42 Uyug-Turan Yazıtı, ön taraf, 1; Orkun, *a.g.e.*, c. III, s. 39.

43 Begre Yazıtı, arka taraf, 2, 5; Orkun, *a.g.e.*, c. III, s.72.

44 Minusinsk müzesindeki bir yazıt, ikinci taraf; Orkun, *a.g.e.*, c. III, s. 96.

45 Yazıtların isimleri: Uyug-Tarlık Yazıtı, Uyug-Arhan Yazıtı, Uyug-Turan Yazıtı, Ulu-kem Ottok Taş Yazıtı, Ulu-kem Kulikem Yazıtı, Ulu-kem Yazıtı, Barlık Yazıtları, Begre Yazıtı, Kemçik Çirgäk Yazıtı, Kemçik Kayabaşı Yazıtı, Minusinsk müzesindeki bir yazıt, Altın-köl Yazıtları, Çakul Yazıtları, Açura Yazıtları, Aybat Yazıtları, Oya Yazıtı, Oznaçennaya Yazıtı, Tuba Yazıtları, Taşeba Yazıtı, Elegeş Yazıtı, Ak-yüis Yazıtı, Kara-yüis Yazıtı, Ulu-kem Karasu Yazıtı. Bkz.: Orkun, *a.g.e.*, c. III.

46 Orkun, *a.g.e.*, c. III, s. 13; Orkun, "Yenisey Yazıtları", *Türklük*, 1939, c. I, sy. 6, s. 443.

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere Eski Türklerde kadına verilen değeri göz ardı etmek mümkün değildir. Zira yazıtlarda eşlerden bahsedilirken genelde “nüfuzlu, iyi, bilge” vb. sıfatlar kullanıldığı göze çarpmaktadır. Diğer kaynaklarda da ifade edildiği ve yukarıda da zikri geçtiği gibi Eski Türklerde kadın gerek sosyal hayatta, gerekse devlet işlerinde Hakanın yanında aktif rol almaktaydı.

Dördüncü Cilt: Cildin başında Orkun'a ait 20 sayfalık “Eski Türk Yazıtlarına Dair Notlar” başlıklı bir yazı bulunmaktadır. Yazar, bu yazıda, Göktürk harflerini çevirirken karşılaştığı zorluklardan bahsetmekte ve her harfin ne yazık ki tam karşılığını bulamadığını belirtmektedir. Eserde sözlük kısmına da yer verilmiş ve cildin sonunda “Eski Türk Eserleri” başlığı altında fotoğraflar eklenmiştir. Eser xxi+210 sayfadır.

2. Türk Hukuku Tarihi [1935-1936]

Bu eser, 1935-1936 yıllarında Adliye Vekaleti tarafından fasiküller halinde yayımlanmıştır. Kitap iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm “Araştırmalar ve Düşünceler”, ikinci bölüm ise “Belgeler” den oluşmaktadır. Eser fasiküller halinde yayımlandığı için sayfa numaraları biraz karışıktır. İlk bölümde Hüseyin Namık Orkun’un hukuk tarihi ile ilgili çeşitli yazıları bulunmaktadır. Belgeler bölümünde ise hukuk tarihi açısından önem arzeden belgelere yer verilmiştir.⁴⁷

Eserde Orkun’un şu yazıları bulunmaktadır: 1935 Fasikülleri; Eski Türklerde Anlaşma [s. 19-23], Eski Türklerde Sosyal Kurumlar [s. 24-34], Sultan Süleyman’ın Kanunnamesi [s. 35-36], Âsafnâme [s. 153-154], Koçi Bey Risalesi [s. 169-170], Timur’un Tüzükatı [s. 233-237], Kuman Türklerinin Hukukuna Dair [s. 299-307], Li Kitabı [s. 317], Koca Sekbanbaşı Risalesine Önsöz [s. 401], Türk Hukuk Tarihinin Uygur Vesikaları [s. 533-548].

1936 Fasiküllerinde ise şu yazılar bulunmaktadır: Eski Türklerde Para [s. 39-43], En Eski Macar Kanunlarına Dair [s. 44-78], Eski Türklerde Ticaret [s. 79-81], Macarlar Türklerden Ne Almışlardır? [s. 82-86], Eski Türklerde Devlet Teşkilatı [s. 87-166], Sümer Sosyete [s. 167-198].

3. Türk Tarihi [Ankara, 1946]

Hüseyin Namık Orkun’un genel bir Türk tarihi olarak kaleme aldığı bu eseri 4 cilttir. Orkun, eserin önsözünde Türk tarihinin önemine vurgu yaparak bu alandaki eksikliğe dikkat çekmek amacıyla “On beş senedir Türk Tarihi okutuyorum. Bu müddet zarfında talebelerime bir tek kitap tavsiye edemedim.”⁴⁸ demektedir. Eserin ilk iki cildi İslam’dan önceki Türk tarihini, son iki cildi ise Türklerin İslamiyet’i kabulünden sonraki tarihlerini ihtiva etmektedir.

Birinci Cilt: İslamiyet’ten önceki Türk tarihini içeren birinci cilt, i+197 sayfadır. Cildin başında Orkun imzalı bir “Önsöz” bulunmaktadır. “Millî Tarihimizin Kaynakları” başlıklı bölümden sonra “Türklerin Anayurdu”,⁴⁹ “Türk Soy” ve “Eski Türkler” bölümleri bulunmakta ve İslamiyet’ten önceki Türk tarihinin önemli devletlerinden olan Hunlar, Göktürkler⁵⁰ ve Uygurlar bu ciltte ele alınmaktadır.

47 Sultan Süleyman Kanunnamesi için bkz. s. 35-92.

48 Hüseyin Namık Orkun, *Türk Tarihi*, Ankara 1946, c. I, s. 5.

49 Bu bölümde Türklerin en eski yurdunun Orta Asya değil, Ural dağlarının doğusunda olabileceği vurgulanmaktadır. Orkun, *a.g.e.*, c. I, s. 14.

50 İlk defa “Türk” adıyla tarih sahnesine çıkan kavim.

İkinci Cilt: 249 sayfa olan ikinci cilt, “Avrupa’da Türkler” ve “Doğu Anadolu’da Türkler” bölümlerinden oluşmaktadır. İlk bölümde Hun İmparatorluğu’nun kuruluşundan sonra, “Uturgur ve Kururgurlar”, “Sabirler”, “Onogurlar”, “Avarlar” ve “Macarlar”; ikinci bölümde ise “Hazarlar”, “Bulgarlar”, “Peçenekler” ve “Kumanlar” bulunmaktadır. Cildin sonunda birinci ve ikinci ciltlerin bibliyografyası vardır. Son sayfa fihristtir.

Üçüncü Cilt: iii+248 sayfa olan üçüncü ciltten itibaren İslamiyet’ten sonraki Türk tarihi başlamaktadır. Cildin başında “Türkler ve İslamlık” başlığı altında Türklerin İslamiyet’e olan yakınlıklarından bahsedip Müslüman Türk devletlerine geçilmiştir. Bunlar da, sırasıyla, Karahanlılar, Gazneliler, Oğuzlar ve Selçuklulardır. Ayrıca “Atabeğler”, “Türk Hanlıkları” ve “İran’daki Türkler” gibi bahisler de bulunmaktadır.

Dördüncü Cilt: 262 sayfa olan son cilt Anadolu’daki devletlerin ve beyliklerin tarihidir. “Danişmend Oğulları”, “Mengüçük Oğulları”, “Saltuk Oğulları” ve “Anadolu Selçukları” bölümlerinden sonra Anadolu beyliklerinin tarihi nakledilmektedir. Bu cilt, Osmanlı İmparatorluğu’nun Sokullu’nun ölümüne kadar olan tarihi ile “Devlet İdaresi ve Teşkilatı” hakkındaki bölüm ile sona ermektedir. Cildin sonunda bulunan müellifin “Sonsöz”ü, eserin dört cilt olarak yayınlanmak zorunluğunun, Osmanlı tarihinin böyle yarım kalmasına sebebiyet verdiği açıklanmaktadır. Son iki sayfada da fihrist vardır.

4. Türk Tarihi Not Hülasaları [1940]

Türkistan’ın tarihini Hunlara kadar götüren yazar, Türkiye tarihini de Selçuklulardan başlayarak izah etmiştir. Eser adından da anlaşılacağı üzere bir özet mahiyetindedir. Kitabın sonunda dört sayfalık bir bibliyografya vardır.

5. Türk Tarihinin Bizans Kaynakları [Ankara, 1938]

Bu eser Macar bilginlerinden Moravcsik Gyula’nın “Macar Tarihinin Bizans Kaynakları” adlı kitabının yalnızca Türk Tarihini ilgilendiren bölümlerinin Türkçe’ye çevrilmesiyle meydana gelmiştir.

Eser Hüseyin Namık Orkun’un bir önsözü ve sonsözünü içermektedir. Son sekiz sayfa indekstir [48+viii s.].

6. Osmanlıların Aslına Dair [İstanbul, 1939]

Daha önce Türklük dergisinde makale olarak yayımlanmıştır.⁵¹ Daha sonra ise “Türklük Hususi Neşriyat Serisi II” başlığı altında ayrı basımı yapılmıştır.

7. Peçenekler [İstanbul, 1933]

İstanbul’da, Remzi Kitapevi tarafından basılan bu eser, toplam 76 sayfadır. Kitap “Peçenekler” ve “Peçenek Medeniyeti” başlıklı iki bölümden oluşmakta ve girişinde Hüseyin Namık Orkun’un iki sayfalık bir önsözü bulunmaktadır. Eser bir sayfalık bir sonsöz ve iki sayfadan müteşekkil “Bibliyografya” bölümüyle son bulmaktadır. Kaynakça kısmından sonra Peçeneklilerin kullandığı o döneme ait kapların [İbrik, kadeh, kase vs.] resimleri bulunmaktadır.

51 *Türklük*, c. I, sy. 5, s. 345-357.

8. Atilla ve Oğulları [İstanbul, 1933]

224 sayfa olan bu eser Hun Türk tarihinin Atilla dönemine aittir. Atilla ve Atilla Oğulları diye ikiye ayrılmış olan kitabın başında Hüseyin Namık Orkun'un iki sayfalık bir önsözü bulunmaktadır. Eser; "Hunlar", "Avrupa'da Hunlar", "Atilla", "Bizans Sefaret Heyeti", "Atilla'nın Sarayı", "Garp Seferi", "İtalya Seferi", "Atilla'nın Ölümü", "Efsanelerde Atilla", "Atilla Oğulları", "Utigur ve Kutrigurlar", "Sabirler", "Onogurlar", "Avarlar" ve "Macarlar" başlıklı bölümlerden müteşekkildir. Her bölümün sonunda müstakil bir bibliyografya verilmekle yetinilmiştir.

9. Oğuzlara Dair [Ankara, 1935]

Orkun, 1935'de Ankara'da basılan bu eseri 1926 yılında Budapeşte'de hazırlamış olup, daha sonra manzum bir Oğuzname'yi de kitaba ilave ederek esere son şeklini vermiştir.

Eserde önsözden sonra, "Oğuzlara Dair" başlığı altında Oğuzlar hakkında bilgiler verilmekte, daha sonra Oğuz destanının transkripsiyonu sunulmaktadır. Eserin sonuna bir isimler cetveli ile fihrist konulmuştur. Sondaki 8 sayfa, manzum Oğuzname'nin fotokopisidir. Kitabın tamamı 135+viii sayfadır.

10. Hunlar [İstanbul, 1938]

Eser, Hüseyin Namık Orkun'un "Önsöz"ünden sonra -sırasıyla- şu bölümleri içermektedir: "Hiung-Nu'lar", "Şimal Hunları", "Cenup Hunları", "Hunların Medeniyeti ve Dili" ve "Çin'de Hunlar". 98. sayfa bibliyografyadır ve eser toplam 98+ii sayfadır.

11. Avarlar, Peçenekler, Kumanlar

Bu eser basma bir kitap değil, "Türk Tarihinin Anahatları" eserinin 14 numaralı müsveddesidir. Müsveddenin kapağında şu ibareler bulunmaktadır:

VI. Yakın Şarkın ve Şarkı Avrupa'nın Orta ve Yeni Zamanlarda Tarihi

I. Önler, Avarlar, Hazarlar, Bulgarlar, Macarlar, [Volga havalisinde iken] ve sair Türk Kavimleri

4. Kumanlar, Macarlar ve Bulgarlar [Tuna havalisine geldikten sonra]

123 sayfa olan eser "Avarlar", "Peçenekler", "Kunların Macaristan'a Muhaceretleri", "Kumanlar" ve "Macaristan'da Kuman Türklerinin Dil Yadigarları" başlıklı bölümler içermektedir.

Yazarın diğer eserleri şunlardır: *Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikayesinin Uygurcası* [İstanbul, 1940]; *Türk Efsaneleri* [İstanbul, 1943]; *Türk Dünyası* [İstanbul, 1932];⁵² "Yeryüzünde Türkler" [İstanbul, 1944]; *Türkçülüğün Tarihi* [İstanbul, 1944]; *Türk İstilas Devrinde Macaristan ve Avusturya'da Casuslar* [Ankara, 1939]; *Türk Sözü'nün Ashı* [Ankara, 1946];⁵³ *Büyük Türkçü Süleyman Paşa* [Ankara, 1952]; *Eski Türkler-*

52 Eser Budapeşte'de hazırlandığı için kitabın iç ve dış kapağında "Budapeşte, 1928" kaydı bulunmaktadır.

53 Eserin birinci baskısı, İstanbul'da 1940 yılında yapılmıştır.

de Evcil Hayvanların Tarihçesi [Ankara, 1954]; *Ortaokul İçin Okuma Kitabı I* [Ankara, 1946]; *İlkokullar İçin Tarih Okuma Kitabı IV* [Ankara, 1951] ve *İlkokullar İçin Tarih Okuma Kitabı V* [Ankara, 1951].⁵⁴

Makaleler⁵⁵

- “XI., XII., XIII. Yüzyıllarda Türk Paraları”, *Ülkü*, 1948, c. II, sy. 13, s. 15.
- “Alparslan”, *Çınaraltı*, 1942, c. II, sy. 42, s. 8.
- “Anadolu’da Hun Türkleri”, *Çınaraltı*, 1943, c. IV, sy. 103, s. 10-11.
- “Anadolu’da Hun Türkleri”, *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1338, s. 2.
- “Anadolu’da Oğuz Boyları”, *Ülkü [Yeni Seri]*, 1946, c. XI, sy. 124, s. 16-17.
- “Anadolu’da Oğuz Boyları”, *Ülkü*, 1935, c. V, sy. 27, s. 189-199.
- “Anadolu’da Oğuz Boyları”, *Ülkü*, 1935, c. V, sy. 28, s. 288-292.
- “Ankara’da Oğuz Boyları [Yer Adları]”, *Ülkü [Yeni Seri]*, 1946, c. IX, sy. 108, s. 11.
- “Armalar Bilgisi -Science des armoiries; wappenkunde-”, *Yeni Türk*, 1937, c. V, sy. 52, s. 863-866.
- “Askerlik Tarihimize Ait Notlar”, *Millet*, 1953, yıl: 1, sy. 131, s. 2.
- “Askerlik Tarihimizin Kaynakları”, *Hürses*, 1955, yıl: 5, sy. 1634, s. 2.
- “Atilla Mağlup Olmadı”, *Hürses*, 1955, yıl: 5, sy. 1659, s. 2.
- “Atilla ve Buda”, *Yücel Aylık Sanat ve Fikir Mecmuası*, 1939, c. VII, sy. 38, s. 51-52.
- “Atilla ve Sarayı”, *Resimli Tarih Mecmuası*, 1950, sy. 11, s. 430-432.
- “Atilla; İsveç Kralı”, *Yücel Aylık Bilgi ve Kültür Mecmuası*, 1937, s. 219-221.
- “Atilla’nın Definesi”, *Millet*, 1952, yıl: 1, sy. 72, s. 3.
- “Atilla”, *Çınaraltı*, 1942, c. II, sy. 40, s. 7.
- “Atilla’nın Definesine Dair”, *Yücel Aylık ve Kültür Mecmuası*, 1938, c. VII, sy. 38, s. 51-52.
- “Atilla’nın Ziyafeti”, *Varlık*, 1940, c. X, sy. 161, s. 429-431.
- “Avrupa’da Türk Elçileri”, *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1295, s. 2.
- “Avrupa’da Türk Eserleri”, *Hürses*, 1955, yıl: 5, sy. 1638, s. 2.
- “Avrupa’da Türkoloji”, *Ülkü*, 1936, c. VII, sy. 40, s. 261-266.
- “Babur”, *Çınaraltı*, 1942, c. II, sy. 43, s. 7.
- “Bagatur Tanhu”, *Çınaraltı*, 1942, c. II, sy. 39, s. 5.
- “Bağdat”, *Hürses*, 1955, yıl: 5, sy. 1465, s. 2.
- “Balkanlar ve Türklük”, *Varlık*, 1937, c. IV, sy. 86, s. 218-219.
- “Barlık ve Begre Kitabeleri”, *Türklük*, 1939, sy. 9, s. 157-161.
- “Bayböre Efsanesi”, *Varlık*, 1938, c. VI, sy. 126, s. 91-92.
- “Bayrağımızın Tarihi”, *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1251, s. 2.
- “Bayrağımızın Tarihi”, *Millet*, 1952, yıl: 1, sy. 85, s. 2-4.

54 Necdet Sançar, “Hüseyin Namık Orkun’un Kitapları, Makaleleri ve Hakkında Yazılanlar”, *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, Ankara, 1957, c. VI, sy. 1-2.

55 Yazarn yalnızca Hukuk Tarihi ile ilgili makaleleri toplanmıştır.

- “Bey Böyrek”, *Ülkü*, 1946, c. X, sy. 120, s. 14-15.
- “Bilip de Bilmediklerimiz”, *Millet*, 1952, yıl: 1, sy. 50, s. 3-4.
- “Bilip de Bilmediklerimiz”, *Millet*, 1952, yıl: 1, sy. 53, s. 3.
- “Bilip de Bilmediklerimiz”, *Millet*, 1952, yıl: 1, sy. 56, s. 3-4.
- “Bilip de Bilmediklerimiz”, *Millet*, 1952, yıl: 1, sy. 58, s. 3.
- “Bilip de Bilmediklerimiz”, *Millet*, 1952, yıl: 1, sy. 61, s. 3-4.
- “Bilip de Bilmediklerimiz”, *Millet*, 1952, yıl: 1, sy. 66, s. 3-4.
- “Bilip de Bilmediklerimiz”, *Millet*, 1952, yıl: 1, sy. 68, s. 3.
- “Bilip de Bilmediklerimiz”, *Millet*, 1952, yıl: 1, sy. 79, s. 3-7.
- “Bilip de Bilmediklerimiz”, *Millet*, 1952, yıl: 1, sy. 80, s. 3-8.⁵⁶
- “Bir Cevap”, *Çınaraltı*, 1943, c. III, sy. 72, s. 11-12.⁵⁷
- “Bir Eser Münasebetiyle”, *Hürses*, 1955, yıl: 5, sy. 1599, s. 2.⁵⁸
- “Bir Hukuk Tezi”, *Ülkü*, 1935, c. V, sy. 30, s. 476-477.⁵⁹
- “Bir Millete Milli Destan Kazandıran”, *Tanrıdağ*, 1951, yıl: 1, sy. 6, s. 1, 4.
- “Bir Milleti İstiklale Kavuşturan Kahraman”, *Tanrıdağ*, 1950, yıl: 1, sy. 4, s. 1, 6.
- “Bir Milleti İstiklaline Kavuşturan Adam”, *Hürses*, 1951, yıl: 4, sy. 1274, s. 2-9.⁶⁰
- “Bir Uygur Efsanesi”, *Çınaraltı*, 1942, c. II, sy. 50, s. 10-11.
- “Bir Uygur Efsanesi”, *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1330, s. 2 ve 6.
- “Bizans Tarihlerine Göre Oğuzlar”, *Türklük*, 1940, sy. 14-15, s. 431-437.
- “Bozkurtların Ölümü”, *Özdeyiş*, 1947, c. I, sy. 4, s. 6⁶¹.
- “Buda’da Türk Eserleri”, *Çınaraltı*, 1942, c. II, sy. 37, s. 9-10.
- “Buda’da Türk Eserleri”, *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1336, s. 2, 12.
- “Budapeşte ve Türkler”, *Resimli Tarih Mecmuası*, 1951, c. III, sy. 15, s. 628-630.
- “Bulgarların En Eski Tarihine Dair”, *Ülkü*, 1933, c. I, sy. 5, s. 400-403.
- “Büyük Türk Alimlerinden Kınalızade Ali Çelebi”, *Hürses*, 1955, yıl: 5, sy. 1652, s. 2.
- “Çakul Kitabesi”, *Kopuz*, 1939, c. I, sy. 4, s. 126.
- “Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultanları Tarihi”, *Türklük*, c. I, sy. 5, s. 411.⁶²
- “Dünya Tarihinde Türkler I”, *Çınaraltı*, 1943, c. III, sy. 69, s. 10-11.⁶³
- “Dünya Tarihinde Türkler II”, *Çınaraltı*, 1943, c. III, sy. 70, s. 10.
- “En Eski Osmanlı Tarihi”, *Yeni Mecmua*, 1923, c. IV, sy. 85, s. 385-386.
- “Eski Türk Askerlik Tarihine Dair”, *Varlık*, 1940, c. X, sy. 165, s. 536-538.
- “Eski Türk Bayramları”, *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1306, s. 2.

56 Bir seri halinde yayımlanan bu makale çeşitli tarihi fıkralar içermektedir.

57 Çin’in Şimal Komşuları kitabının yazarı W. Eberhard’ın cevabına cevap.

58 Radloff’un *Aus Sibiriens* adlı eserinin tercümesi hakkında.

59 Dr. Orhan Münir Babaoğlu’nun doktora tezi hakkında.

60 Snellman hakkında.

61 Nihal Atsız’ın *Bozkurtların Ölümü* adlı romanı hakkında.

62 Nihal Atsız’ın aynı isimli eseri hakkında.

63 Rasonyi Nagy Laszlo’nun *Dünya Tarihinde Türkler* adlı eseri hakkında.

- “Eski Türk İtikatları”, *Dergah*, 1337 [1921], c. I, sy. 12, s. 185.
- “Eski Türk Kadınları”, *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1269, s. 2.
- “Eski Türk Kitabelerine Dair”, *Varlık*, 1940, c. X, sy. 166, s. 552-554.
- “Eski Türk Rütbeleri”, *Millet*, 1953, yıl: 1, sy. 109, s. 2.
- “Eski Türk Silahları: Kemend”, *Beden Terbiyesi ve Spor*, 1941, sy. 26, s. 3-4.
- “Eski Türk Silahları: Ok”, *Beden Terbiyesi ve Spor*, 1941, sy. 26, s. 15-16.
- “Eski Türk Silahları: Kılıç”, *Beden Terbiyesi ve Spor*, 1941, sy. 27-28, s. 2-4.
- “Eski Türk Silahları: Kılıç”, *Beden Terbiyesi ve Spor*, 1941, sy. 29, s. 2-3.
- “Eski Türk Süvarileri”, *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1311, s. 2.
- “Eski Türk Yazısı ile Yazılmış İstanbul’da Bir Kitabe”, *Ülkü*, 1934, c. IV, sy. 22, s. 276-279.
- “Eski Türk Yazısının Menşei”, *Türklük*, 1939, c. I, sy. 2, s. 164-165.⁶⁴
- “Eski Türk Yazıtları”, *Fikir Hareketleri*, 1936, c. VII, sy. 161, s. 75-76.
- “Eski Türk Yazıtları”, *Fikir Hareketleri*, 1940, c. XIV, sy. 339, s. 9-10.
- “Eski Türkler Nasıl Yemin Ederlerdi”, *Resimli Tarih Mecmuası*, 1950, sy. 9, s. 349-350.
- “Eski Türklerde Ad Nasıl Verilirdi?”, *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1365, s. 2.
- “Eski Türklerde Ad Takma Adetleri”, *İş ve Düşünce*, 1956, c. XXII, sy. 179-180, s. 7-8.
- “Eski Türklerde Ad Verme Adetleri”, *Hürses*, yıl: 5, sy. 1641, s. 2 ve 5.
- “Eski Türklerde Andlaşma”, *Gurbet*, 1954, sy. 2, s. 8-9.
- “Eski Türklerde Andlaşma”, *Yücel Aylık Bilgi ve Kültür Mecmuası*, 1937, s. 97-100.
- “Eski Türklerde Arma”, *Ülkü*, 1943, c. III, sy. 34, s. 12-14.
- “Eski Türklerde Arma”, *Varlık*, 1940, c. XI, sy. 172, s. 80-82.
- “Eski Türklerde Askerlik”, *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1288, s. 2.
- “Eski Türklerde Bayrak”, *Beden Terbiyesi ve Spor*, 1941, sy. 33, s. 1.
- “Eski Türklerde Bayrak-I”, *Çınaraltı*, 1942, c. III, sy. 62, s. 4.
- “Eski Türklerde Bayrak-II”, *Çınaraltı*, 1942, c. III, sy. 64, s. 6.
- “Eski Türklerde Çocuk”, *Millet*, 1953, yıl: 1, sy. 141, s. 3.
- “Eski Türklerde Çuhacılık”, *Çalışma*, 1946, sy. 13, s. 68-69.
- “Eski Türklerde Harp Aletleri: Mızrak”, *Beden Terbiyesi ve Spor*, 1941, sy. 30, s. 29.
- “Eski Türklerde Harp Aletleri: Miğfer”, *Beden Terbiyesi ve Spor*, 1941, sy. 31, s. 4.
- “Eski Türklerde Harp Aletleri: Zırh”, *Beden Terbiyesi ve Spor*, 1941, sy. 32, s. 7.
- “Eski Türklerde Heykel”, *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1278, s. 2.
- “Eski Türklerde Heykel”, *Millet*, 1953, yıl: 1, sy. 120, s. 2.
- “Eski Türklerde Heykel”, *Özleyiş, Bilim, Sanat Ülkü*, 1946, c. I, sy. 1, s. 8-9.
- “Eski Türklerde İsim Verme Adeti”, *Çınaraltı*, 1942, c. III, sy. 57, s. 13 ve 15.
- “Eski Türklerde İsim Verme Adeti”, *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1326, s. 2.
- “Eski Türklerde İsim Verme”, *Varlık*, 1940, c. XI, sy. 169, s. 8-10.
- “Eski Türklerde İsmi Kutsiyeti”, *Çınaraltı*, 1942, c. III, sy. 60, s. 5.
- “Eski Türklerde Kartal Arması”, *Türklük*, 1939, c. II, sy. 7, s. 29-34.

64 Ahmet Cevat Emre’nin *Eski Türk Yazısının Menşei* adlı eseri hakkında.

- “Eski Türklerde Kılıç”, *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 1937, sy. 46, s. 20.
- “Eski Türklerde Kılıç”, *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 1937, sy. 48, s. 15.
- “Eski Türklerde Kılıç”, *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 1937, sy. 50, s. 12.
- “Eski Türklerde Kopuz ve Kopuzcular”, *Kopuz*, 1943, c. I, sy. 7, s. 148-149.
- “Eski Türklerde Müzik”, *Müzik Görüşleri*, 1953, c. IV, sy. 47, s. 4-6.
- “Eski Türklerde Müzik”, *Müzik Görüşleri*, 1953, c. IV, sy. 48, s. 2-3.
- “Eski Türklerde Para”, *Banka*, 1953, c. IV, sy. 15-16, s. 25-27.
- “Eski Türklerde Para”, *Çığır*, 1935, sy. 32, s. 26-27.
- “Eski Türklerde Para”, *Karınca*, 1982, c. XLIX, sy. 551, s. 37-39.
- “Eski Türklerde Para”, *Varlık*, 1940, c. XI, sy. 178, s. 227-228.
- “Eski Türklerde Resim”, *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1284, s. 2.
- “Eski Türklerde Tababet”, *Dergah*, 1338 [1922], c. II, sy. 23, s. 169-170.
- “Eski Türklerde Ticaret”, *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1262, s. 2.
- “Eski Türklerde Üzüm İçkileri”, *Ziraat Dergisi*, 1943, sy. 36, s. 18-23.
- “Eski Türklerde Yemin”, *Varlık*, 1940, c. XI, sy. 174, s. 135-137.
- “Eski Türklerde Yıldırım Harbi”, *Çınaraltı*, 1941, c. I, sy. 9, s. 5-6.
- “Eski Türklerin Suya İnsan Kurban Etmeleri”, *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1244, s. 2.
- “Genç Osman”, *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1302, s. 2.
- “Göktürk Yazılı İki Kuman Eseri”, *Kalem Aylık Sanat ve Edebiyat Mecmuası*, 1938, sy. 1, s. 11-15.
- “Göktürklerin Bizansla Münasebeti-I”, *Çınaraltı*, 1943, c. III, sy. 75, s. 4-5 ve 15.
- “Göktürklerin Bizansla Münasebeti-II”, *Çınaraltı*, 1943, c. III, sy. 78, s. 10 ve 15.
- “Güreşimizin Tarihine Dair”, *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1264, s. 2.
- “Halk Adetleri ve İnanmalar”, *Yeni Türk*, 1939, c. VII, sy. 81, s. 382-384.⁶⁵
- “Hatay Ulusunun Tarihi ve Hatay Tarihinin Kaynakları”, *Yücel Aylık ve Kültür Mecmuası*, 1938, c. VII, sy. 37, s. 3-5.
- “Hatay Ulusunun Tarihine Dair”, *Yücel Aylık Sanat ve Fikir Mecmuası*, 1938, c. VI, sy. 36, s. 238-241.
- “Hiung-Nular-I”, *Yeni Türk*, 1938, c. VI, sy. 63, s. 83-86.
- “Hiung-Nular-II”, *Yeni Türk*, 1938, c. VI, sy. 64, s. 110-116.
- “Hiung-Nular-III”, *Yeni Türk*, 1938, c. VI, sy. 65, s. 165-168.
- “Hiung-Nular-IV”, *Yeni Türk*, 1938, c. VI, sy. 66, s. 208-211.
- “Hiung-Nular-V”, *Yeni Türk*, 1938, c. VI, sy. 67, s. 256-260.
- “Hiung-Nular-VI”, *Yeni Türk*, 1938, c. VI, sy. 68, s. 298-301.
- “Hiung-Nular-VII”, *Yeni Türk*, 1938, c. VI, sy. 69, s. 347-355.
- “Hiung-Nular-VIII”, *Yeni Türk*, 1938, c. VI, sy. 70, s. 399-404.
- “Hiung-Nular-IX”, *Yeni Türk*, 1938, c. VI, sy. 71, s. 460-465.
- “Hiung-Nular-X”, *Yeni Türk*, 1938, c. VII, sy. 73, s. 9-12.

65 Mehmet Halit Bayrı'nın *Halk Adetleri ve İnanmalar* isimli eseri hakkında

- “Hiung-Nular-XI”, *Yeni Türk*, 1938, c. VII, sy. 74, s. 54-57.
- “Hunlar”, *Fikir Hareketleri*, 1939, c. XII, sy. 295, s. 137-139.
- “Hunlara Aid Bir Keşif”, *Yücel Aylık Kültür Mecmuası*, 1938, c. VIII, sy. 45, s. 153-154.
- “İskitlere Dair”, *Çığır*, 1934, sy. 25, s. 9-10.
- “İskitlere Dair”, *Çığır*, 1935, sy. 29-30, s. 5-6.
- “İsmin Kutsiyeti”, *Türk Yurdu*, 1954, sy. 2, s. 119-122.
- “İstanbul’da En Eski Türk Yazısıyla Yazılmış Bir Kitabe” *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1312, s. 2.
- “İsviçre’de Hun Türkleri”, *Bozkurt [Yeni Bozkurt]*, 1939, sy. 1, s. 9-10.
- “İsviçre’de Hun Türkleri”, *Bozkurt*, 1955, yıl: 1, sy. 1, s. 9-10.
- “İsviçre’de Türkler”, *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1319, s. 2.
- “Kemçik-Cirgak Yazıtı”, *Türklük*, 1939, c. I, sy. 1, s. 29-33.
- “Kıbrıs Anlaşması”, *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1357, s. 2.
- “Kıbrıs Türkleri”, *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1406, s. 2.
- “Kıbrıs’ta Türk Eserleri”, *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1353, s. 2.
- “Kitabeler Bilgisi”, *Yeni Türk*, 1937, c. V, sy. 56, s. 1045-1049.
- “Kitab-ı Dede Korkut”, *Türk Dili*, 1952, c. II, sy. 15, s. 142-143.
- “Kitaplar Arasında: Türklerin Yenisey Kitabeleri”, *Türk Yurdu*, 1954, sy. 1, s. 84-86.
- “Kumanlarda Arma”, *Türklük*, 1939, sy. 2, s. 142-144.
- “Kunos Ignac”, *Tanrıdağ*, 1942, c. I, sy. 3, s. 7.
- “Kunun Geza”, *Tanrıdağ*, 1942, c. I, sy. 7, s. 11-12.
- “Kutadgubilig Hakkında”, *Varlık*, 1940, c. XI, sy. 177, s. 196-197.
- “Kuun Ge’za”, *Tanrıdağ*, 1942, c. I, sy. 7, s. 11-12.
- “Macaristan’da Türkler”, *Hürses*, 1955, yıl: 5, sy. 1663, s. 2.
- “Macarların Yurt Kurması ve Yerleşmesi”, *Yeni Türk*, 1937, c. V, sy. 57, s. 1090-1091.
- “Macarların Yurt Kurması ve Yerleşmesi”, *Yeni Türk*, 1937, c. V, sy. 59, s. 1190-1193.
- “Macarların Yurt Kurması ve Yerleşmesi”, *Yeni Türk*, 1937, c. V, sy. 60, s. 1234-1238.
- “Mısır’da Saltanat Süren Bir Türk Kadını”, *Hürses*, 1955, yıl: 5, sy. 1479, s. 2.
- “Mısır’da Türk Valileri” *Hürses*, 1955, yıl: 5, sy. 1511, s. 2.
- “Milli Türk Efsaneleri: Zoya Tülek”, *Türk Yurdu*, 1954, sy. 4, s. 261-268.
- “Mordvinler”, *Çığır*, 1943, sy. 133, s. 181-182.
- “Mufassal Türk Tarihi”, *Dergah*, 1338 [1922], c. IV, sy. 38, s. 23-24.⁶⁶
- “Mufassal Türk Tarihi”, *Yeni Mecmua*, 1923, c. IV, sy. 85, s. 395-396.⁶⁷
- “Oğuzname”, *Yeni Mecmua*, 1923, c. IV, sy. 86, s. 415-416.
- “Oğuz Destanına Dair”, *Ülkü*, 1935, c. V, sy. 30, s. 412-420.
- “Oğuz Han’ın İzindeyiz”, *Oğuz*, 1952, sy. 1, s. 4-5.
- “Oğuzlara Dair”, *Ülkü*, 1935, c. V, sy. 26, s. 102-110.
- “Osmanlı Tarihinde Kadın”, *Yeni Mecmua*, 1923, c. IV, sy. 79, s. 268.

66 Şemsettin Günaltay’ın *Mufassal Türk Tarihi* adlı eseri hakkında.

67 Şemsettin Günaltay’ın adı geçen eseri hakkında.

- “Osmanlılar Devrinde Mali İşlerimiz”, *Banka*, 1954, c. V, sy. 19-20, s. 37-38.
- “Osmanlılar Devrinde Mali İşlerimiz”, *Banka*, 1955, c. VI, sy. 21-22, s. 52-53.
- “Osmanlılar Devrinde Mali İşlerimiz”, *Kooperatif Dünyası*, 1984, c. XIV, sy. 159, s. 7-11.
- “Osmanlılar ve Kayıhan Kabilesi-I”, *Dergah*, 1338 [1922], c. III, sy. 34, s. 152-153.
- “Osmanlılar ve Kayıhan Kabilesi-II”, *Dergah*, 1338 [1922], c. III, sy. 35, s. 172-173.
- “Osmanlılar ve Kayıhan Kabilesi-III”, *Dergah*, 1338 [1922], c. IV, sy. 37, s. 498.
- “Osmanlılar Zamanında Serhad Boyları”, *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1281, s. 2.
- “Osmanlıların Aslına Dair”, *Türklük*, 1939, c. I, sy. 5, s. 345-357.
- “Paralar Bilgisi”, *Yeni Türk*, 1937, c. V, sy. 51, s. 815-818.
- “Sümerlere Dair”, *Ülkü*, 1933, c. II, sy. 11, s. 386-393.
- “Şamanlar”, *Kalem Aylık Sanat ve Edebiyat Mecmuası*, 1938, sy. 4, s. 169-171.
- “Şamanlar”, *Kalem Aylık Sanat ve Edebiyat Mecmuası*, 1938, sy. 5, s. 198-201.
- “Tarhunların Tarihine Dair”, *Bozkurt*, 1940, yıl: 2, sy. 3, s. 80-81.
- “Tarih Vesikaları”, *Çınaraltı*, 1942, c. II, sy. 33, s. 10-11.⁶⁸
- “Tarihte Türk Kadını”, *Ana*, 1938, c. I, sy. 10, s. 28-30.
- “Tarihte Türk Kadınlığı”, *Dergah*, 1338 [1922], c. II, sy. 22, s. 156-157.
- “Toharlara Dair”, *Bozkurt [Yeni Bozkurt]*, 1939, sy. 2, s. 42-43.
- “Toharlara Dair”, *Bozkurt [Yeni Bozkurt]*, 1940, sy. 3, s. 80-81.
- “Tuğ”, *Dergah*, 1338 [1922], c. II, sy. 21, s. 136-137.
- “Tuna Boylarında”, *Yücel Aylık ve Kültür Mecmuası*, 1940, c. XI, sy. 62, s. 81-83.
- “Türk Kelimesine Dair”, *Dergah*, 1337 [1921], c. I, sy. 7, s. 99-100.
- “Türk Kelimesinin Menşei”, *Dergah*, 1337 [1921], c. I, sy. 4, s. 59-60.
- “Türk Medeniyet Tarihi”, *Millet*, 1953, yıl: 1, sy. 106, s. 2.⁶⁹
- “Türk Medeniyet Tarihi”, *Millet*, 1954, yıl: 1, sy. 3, s. 2-3.
- “Türk Medeniyet Tarihinde Matbaa”, *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1334, s. 2.
- “Türk Medeniyeti Tarihine Ait Bir Eser”, *Ülkü*, 1946, c. X, sy. 119, s. 7-8.⁷⁰
- “Türk Medeniyeti Tarihine Ait Mühim Bir Keşif”, *Ülkü*, 1935, c. V, sy. 25, s. 24-31.
- “Türk Medeniyetine Ait Eserler”, *Hürses*, 1954, yıl: 4, sy. 1362, s. 2.
- “Türk Medeniyetinin Keşfine Doğru”, *Millet*, 1952, yıl: 1, sy. 10, s. 2.
- “Türk Medeniyetinin Keşfine Doğru”, *Millet*, 1952, yıl: 1, sy. 88, s. 2.
- “Türk Rodos”, *Hürses*, 1955, yıl: 5, sy. 1559, s. 2 ve 4.⁷¹
- “Türk Sözüünün Aslı Neye Dayanıyor?”, *Millet*, 1952, yıl: 1, sy. 75, s. 3.
- “Türk Sözüünün Aslı”, *Fikir Hareketleri*, 1940, c. XIV, sy. 357, s. 297-299.
- “Türk Sözüünün Aslına Dair”, *Türk Yurdu*, 1954, sy. 1, s. 21-24.
- “Türk Tarihinde Kadın Hükümdarlar”, *Millet*, 1952, yıl: 1, sy. 77, s. 3.
- “Türk Tarihinde Kahramanlık”, *Bozkurt*, 1940, yıl: 2, sy. 5, s. 123-124.

68 *Tarih Vesikaları* dergisi hakkında.

69 Günün makalesi.

70 Appelgren-Kivalo'nun *Alt-Altäische Kunstdenkmaler* adlı eseri hakkında.

71 Rodos'taki Türk eserleri hakkında.

- “Türk Tarihinde Kitabeler”, *Çığır*, 1937, sy. 46, s. 79-80.
- “Türk Tarihinin Ermeni ve Macar Kaynakları”, *Çığır*, 1937, sy. 51, s. 158-159.
- “Türk Tarihinin Ulusal Kaynakları”, *Çığır*, 1937, sy. 52, s. 4.
- “Türk Tarihinin Ulusal Kaynakları”, *Çığır*, 1937, sy. 53, s. 21-23.
- “Türk Tarihinin Yazılı Kaynakları”, *Çığır*, 1937, sy. 47, s. 97-98.
- “Türk Tarihinin Yazılı Kaynakları”, *Çığır*, 1937, sy. 48, s. 117.
- “Türk Tarihinin Yazılı Kaynakları”, *Çığır*, 1937, sy. 49, s. 127-128.
- “Türk Tarihinin Yazılı Kaynakları”, *Çığır*, 1937, sy. 50, s. 146-147.
- “Türkiye Tarihi-Aksüs” *Ülkü*, 1936, c. VII, sy. 40, s. 313-316.⁷²
- “Ulug-Turan Yazıtı”, *Türklük*, 1939, c. I, sy. 2, s. 224-226.
- “Uygur Türklerinde Senet İle Alış Veriş”, *Banka*, 1954, c. V, sy. 17-18, s. 33-39.
- “Uyug-Turan Yazıtı”, *Türklük*, 1939, sy. 3, s. 224-226.
- “Vesikalar”, *Yeni Türk*, 1937, c. V, sy. 55, s. 1017-1020.
- “XVI. Yüzyılda Sınır Boyu Ticaret Çalışmalarımız”, *Çalışma*, 1946, sy. 3, s. 89-91.
- “Yahşi Fakih ve Eseri”, *Dergah*, 1337 [1921], c. I, sy. 7, s. 106.
- “Yenisey Yazıtları Dair”, *Kopuz*, 1939, c. I, sy. 3, s. 88-89.
- “Yenisey Yazıtları”, *Türklük*, 1939, c. I, sy. 6, s. 438-446.
- “Yeryüzünde Türkler, Kırm Türkleri”, *Tanrıdağ*, 1950, sy. 2, s. 2.
- “Yolıg Tegin”, *Çınaraltı*, 1942, c. II, sy. 41, s. 9.

Kaynakça

- Arsal, Sadri Maksudi; “Eski Türklerin Hususi Hukuku”, *Türkler*, Ankara, 2002, c. III.
- Arsal, Sadri Maksudi; *Türk Tarihi ve Hukuk*, İstanbul, 1947.
- Babakurban, Ziyaeddin; *Sevenlerin Kalemıyla Hüseyin Namık Orkun*, İstanbul, 1962.
- Ergin, Muharrem; *Orhun Âbideleri*, İstanbul, 2002.
- Koca, Salim; “Eski Türklerde Devlet Geleneği ve Teşkilat”, *Genel Türk Tarihi*, Ankara, 2002 c. II.
- Orkun, Hüseyin Namık; “Yenisey Yazıtları”, *Türklük*, 1939, c. I, sy. 6.
- Orkun, Hüseyin Namık; *Eski Türk Yazıtları*, Ankara, 1938.
- Orkun, Hüseyin Namık; *Türk Tarihi*, Ankara, 1946.
- Sançar, Necdet; “Hüseyin Namık Orkun’un Kitapları, Makaleleri ve Hakkında Yazılanlar”, *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, Ankara, 1957, c. VI, sy. 1-2.
- Taşşığıl, Ahmet; “Göktürkler”, *Türkler*, c. II.
- Tevetoğlu, Fethi; “Ocağımızın Değerli Evlatlarından Prof. Dr. Hüseyin Namık Orkun”, *Türk Yurdu*, Ankara, 1987, c. VIII, sy. 7.
- Thomsen, Wilhelm; “Moğolistan’daki Eski Türkçe Kitabeler”, *Türkler*, Ankara, 2002, c. III.
- Türk Ansiklopedisi*, c. XXVI, Ankara, 1977.

72 Mükrimin Halil Yinanç’ın *Türkiye Tarihi* adlı eseri hakkında.

Hüseyin Namık Orkun and his *Fasikül*'s Importance for the History of Law

Saliha OKUR GÜMRÜKÇÜOĞLU

Abstract

This study focuses on Hüseyin Namık Orkun's books and articles on the Turkish History of Law. His four-volume *Eski Türk Yazıtları (Ancient Turkic Inscriptions)* contains the transcriptions and translations of the early writings of the Turks, hence, its special significance. This work concentrates upon the Orhun Stones, the most important inscriptions among the aforementioned writings. Also it tries to shed light on both the social structures and the legal lives of the ancient Turks.

Keywords: Legal Lives, History of Law, Orhun Stones, Social Lives, Ancient Turkic Inscriptions

Hukuk Tarihi Açısından Hüseyin Namık Orkun ve *Fasikülleri*

Saliha OKUR GÜMRÜKÇÜOĞLU

Özet

Bu çalışmada Hüseyin Namık Orkun'un Türk Hukuk Tarihi ile ilgili eser ve makalelerine yer verilmiştir. Yazarın özellikle *Eski Türk Yazıtları* adlı dört ciltlik eseri Türklerin tarihteki ilk yazılı belgelerinin transkripsiyon ve tercümelerini içermesi bakımından ayrı bir önemi haizdir. Çalışmada söz konusu yazıtlardan en önemlisi olan Orhun Âbideleri incelenilerek Eski Türklerin gerek sosyal yapıları, gerekse hukuki hayatları gün yüzüne çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelime: Hukuk Tarihi, Orhun Abideleri, Eski Türk Yazıtları, Sosyal Hayat, Hukuki Hayat.